

TÁJRENDEZÉSI MUNKARÉSZ

1. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

1.1. ALAPADATOK, TÉRSÉGI ADOTTSÁGOK

Vinár község Veszprém megye északnyugati részén, Pápától délnyugatra, a Marcal-völgy kistájban helyezkedik el. A természeti adottságokat e kistáj vonatkozásában vizsgáltuk.

A település a Pápát Celldömölkkel, illetve Sárvárral összekötő közutakról leágazva érhető el. Pápától és Celldömölktől egyaránt 23 km-re fekszik. Vasútállomása van.

1.2. DOMBORZATI VISZONYOK

Vinár a Marcal-völgy kistáj északi részén helyezkedik el. A Marcal ártéri völgsíkja. A magasság délről észak felé csökken, 140 és 120 méter között változik a kistájban. A relatív relief 2-5 m/km². A Marcalt párhuzamosan mellékcsatornák kísérik, és tagolják a völgytalpat, hozzájárulva az esetleges árvizek gyorsabb levezetéséhez. A csatornahálózat sűrűsége 1 km/km² körüli.

1.3. GEOLÓGIAI ÉS TALAJTANI ADOTTSÁGOK

Vinár területe a Marcal észak felé lejtő alluviális völgsíkja. A völgytalp nagyjából jelenkori öntésiszappal, helyenként lápi és réti agyaggal van kitöltve. Helyenként a peremeken kavics is előfordul. Ezek alatt kis mélységben már iszapos-agyagos-homokos pannóniai rétegek vannak, melyek között kevés a jó víztározó.

A Marcal-völgyre a folyó allúviumán képződött lápos réti talajok jellemzőek. Mechanikai összetételük vályog. Vízgazdálkodásuk a mechanikai összetételből és a szerves anyagok nagy mennyiségéből következően jó, és megfelelő a vízvezető és víztartó képességük is.

A folyóvölgy peremén, a magasabb térszíneken a réti csernozjomok jelennek meg, amelyek már löszös, vagy esetenként harmadidőszaki, illetve idősebb üledékeken képződtek. Mechanikai összetételük homokos-vályog, esetenként vályog. Vízgazdálkodásukra a közepes vízvezető és víztartó képesség jellemző.

A térszín emelkedésével az erdőtalajok megjelenése figyelhető meg. Itt a csernozjom barna erdőtalajok, illetve a felszínhez közeli kavicsrétegnél, ahol a durva vázrészek a meghatározóak agyagbemosódásos barna erdőtalaj jelenhet meg.

1.4. ÉGHAJLAT

A kistáj mérsékelten hűvös, mérsékelten száraz éghajlatú, de már a mérsékelten meleg övezet határain van. A csapadékviszonyok szempontjából a mérsékelten száraz éghajlattípusba sorolható a község éghajlata.

A napfényes órák száma 1950 és 2000 óra/év közötti. Az évi középhőmérséklet 9,5 és 10,0 °C között változik, a vegetációs időszaké 16,0 és 16,5 °C között mozog. A csapadék évi összege 600-650 mm körül ingadozik. A vegetációs időszakban átlagosan 380 mm eső hull.

Az ariditási index 1,10 körüli.

Az átlagos szélesebbesség 2,5-3,0 m/sec körüli. Leggyakoribb az északi és a déli szélirány.

1.5. VÍZRAJZI ADOTTSÁGOK

A település teljes egészében a Marcal jobb oldali vízgyűjtő területe, részben a folyó ártere, amelyet a Marcallal párhuzamosan futó mellékcsatornák is tagolnak. A település közigazgatási területét északnyugat-délkeleti irányban átszeli a Hajagos-patak. Az árvizek a kora nyári csapadékmaximum idején, a kisvizek ősszel a leggyakoribbak.

A talajvíz szintje a patak völgyekben 2 m-en belül van, a völgyek közötti hátakon is megtalálható legfeljebb 4 m mélységben. Mennyisége eléri a 3 l/s.km², keménysége 25-35 nk° közötti. Kémiai jellege kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos.

1.6. ÉLŐVILÁG

A vizsgált terület florisztikai térbeosztás tekintetében a Magyar vagy Pannóniai flóratartomány (*Pannonicum*) Alföldi flóraidéke (*Eupannonicum*) Kisalföldi flórajárásában (*Arrabonicum*) helyezkedik el. A potenciális erdőtársulások között említhetők az égerligetek (*Paridi quadrifoliae-Alnetum*), a tölgy-kőris-szil ligeterdők (*Quercus-Ulmetum*) és a gyertyános-kocsányos tölgyesek (*Quercus robur-Carpinetum*). A természetes lágyszárú növényzetet a zsombékosok és magassásrétek (*Magnocaricion elatae*) képviselik.

A folyópart, illetve a mellékcsatorna növényzete számos helyen hiányos, degradált, a növényzetet gyakran csak a nád (*Phragmites australis*) és a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) képviseli valódi fás-cserjés vegetáció helyett. A fás növényzetet általában a nyarak (*Populus sp.*) és fűzek (*Salix sp.*) fa- és cserjetermetű fajtái képviselik. Egyes helyeken megjelenik az enyves éger (*Alnus glutinosa*), valamint a dió (*Juglans regia*) és a nyír (*Betula pendula*).

A szántóföldi művelés a természetes erdőtársulásokat nagyrészt visszaszorította, azonban a szántóföldeket és

földutakat, árkokat kísérő fás, cserjés állományoknak jelentős ökológiai szerepe lehet. Búvó-, illetve táplálkozóhelyet nyújtanak rovaroknak, lepkéknek, gyíkoknak. Kiváló élőhelyet jelentenek az énekesmadárfajok egy részének, mint a búbos pacsirtának, erdei pityernek, a sordélynak, vagy a gébicseknek. Megfelelő hálózat esetén lehetővé teszik az apró énekesmadarak, vagy a lepkék vándorlását, amelyek takarást, vagy különleges klímahatást igényelnek vándorlásuk során.

A Marcal és a mellékcsatorna közötti cserjésedő, erdős területek kiváló élőhelyet biztosítanak a rovar-, madárfajoknak, kistestű rágcsálóknak. A rágcsálók és apró termetű madarak a bagolyfajoknak, kisragadozó emlősöknek, és más ragadozó madaraknak (egerészölyv, kékes rétihéja, vörösvércse, karvaly) jelentenek táplálékot. A patak, illetve folyóparti területek vonzzák a madárfajokat. Táplálék reményében sok vízhez kötődő madár látogatja a terület kevésbé nyílt részeit.

A nagyvadfajok közül az őz (*Capreolus capreolus*) és a vaddisznó (*Sus scrofa*), az apróvadak közül a fácán, a nyúl és a róka érdemel említést.

2. TÁJ- ÉS TELEPÜLÉSTÖRTÉNET

Az itt élő emberek sorsát kezdetektől a Marcal mocsaras melléke befolyásolta. Minden bizonnyal a bronzkor lakossága, az avarok és a rómaiak is előnyösnek tartották a táji adottságokat a letelepedéshez.

A rómaiak és az utánuk következő népvándorlás korabeli népek még nem végezhettek jelentős tájalakító tevékenységet, bár kisebb lecsapolások bizonyára történtek. A X. század elején betelepülő magyar népcsoportok egyrészt magukkal hozták saját mezőgazdasági kultúrájukat, másrészt az itt lakó késő avar telepek lakóinak módszereit használták fel a termeléshez. A középkori magyar állam megszilárdulásakor, a XII-XIII. században indult el a népesség olyan arányú növekedése, hogy szükség volt az erdők irtással szántókká történő átalakítására, lápok, vizes területek lecsapolására, patakmedrek rendezésére. Az Árpád korban a mocsaras vidék természetes védőrendszert képezett. A település első említése 1237-ből származik. Nevének jelentése bortermelő, amiből következtethető, hogy a középkor folyamán bortermeléssel foglalkozott az itt élő lakosság. Területének nagy része a Sitkei családé volt.

A török időkben 150 évre elnéptelenedett, s csak az 1700-as években települt be újra.

Ennek következtében nagy felületű szántóterületek maradtak paragon, ahol megindult a begyepesedés, majd a beerdősülés folyamata. 1719-ben adómentességet engedélyeztek a letelepedőknek. A XVIII. század első felétől újra elindult a gazdálkodás, a degradált területeket megtisztították az elburjánzó növényzettől és az igaerő növekedése lehetővé tette

szinte a korlátlan mezőgazdasági művelést. A gazdálkodást urbáriumokkal szabályozták. Ezek szerint szabad volt az erdei makkoltatás és a közös legelők használata. A XIX. század 50-es éveiben folytak a tagosítások, melyek során újra rendezték a földterületek birtokviszonyait.

A XIX. században a lakosság nagy része a mezőgazdaságban dolgozik, de az 1900-as évek elején jelentőssé válik az iparban és a kereskedelemben dolgozók száma.

Önálló önkormányzata 1990 óta van, előtte Marcalgergelyihez, majd Nemesszalókhöz tartozott. Az iskoláskorúak Nemesszalókra járnak, az óvodások pedig Marcalgergelyibe.

3. TÁJHASZNOSÍTÁS

3.1. ZÖLDFELÜLETI ELEMELK VIZSGÁLATA

3.1.1. ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSSZERKEZETI SAJÁTOSÁGOK

A település egyutcás szerkezettel jellemezhető, hiszen a Rákóczi utcán kívül, több utcája fejlődőben van, új parcellázások beépítések történnek. A település nagyrészt előkertes, kisebb részében utcavonallas beépítésű. Az előkertek növénykiültetései hozzájárulhatnak az utcai zöldfelület hatásának növeléséhez. Utcavonallas beépítést főként a Köztársaság utca északi végének nyugati oldalán figyelhetjük meg.

A házak építészeti stílusát tekintve vegyes képet mutatnak. Az egyszintes beépítések zömmel egységes stílusúak, néhány igazán szép, barokkos vonásokat tükröző múlt században épült ház is fennmaradt, de az új beépítések homlokzat- és tetőkialakítása, színvilága elég változatos képet mutat.

A beépítésben előfordulnak a zömmel egyszintes házakból álló utcaszakaszok (Köztársaság utca északi része), a Rákóczi utcai kereszteződéstől délre azonban meglehetősen vegyes az utcakép, az új beépítésű utcákban pedig szinte kivétel nélkül kétszintes házak épülnek. Feltehetően a Köztársaság utca északi része lehet a település ősi része, s később kezdett el kiépülni a vasút megépülése után annak irányába.

Ez a különbség a zöldfelületi adottságokban is megnyilvánul, hiszen amíg a Köztársaság utca északi részén keskeny kiültetési sáv található, addig a déli szakasz nyugati oldalán már szélesebb, a keleti oldalon (Rákóczi utcától délre már akár két fasor kialakítására is elegendő a hely.

A zöldfelületi adottságok tehát változók a településen és kihasználtságuk is így jellemezhető. Sok az üres, növénytelen utcaszakasz, s bár néhol nagyon keskeny az ültetési sáv, évelőágyak, nyírt cserjesávok számára mindenhol lenne hely.

A településen két növénykiültetési irányvonal figyelhető meg. Az egyik a kis méretű gyümölcsfákból álló szakaszok egy-egy fehér akáccal (*Robinia pseudoacacia*), amelyeket néhol

mályvacserjével (*Hibiscus syriacus*), fagyalsövénnyel (*Ligustrum vulgare*) színesítenek. Itt kell kiemelni a település legegységesebb utcáját, a Rákóczi Ferenc utcát, amelyik a település egyetlen, egységesen fásított utcája. Az alacsony gyümölcsfákból álló fasor közé egy-egy idősebb dió (*Juglans regia*) ékelődik. Példa ez az utca arra is, hogy szűk sáv esetén is lehet megfelelő zöldfelületet kialakítani. Természetesen ez nem alkalmazható mindenhol (űrszelvény biztosítása, balesetveszély), de mindenképp figyelemre méltó.

A település másik fő ültetett növénycsoportja a tűlevelű örökzöldekből áll. Főként a tuják, a hamisciprusok dominálnak, de néhol a fenyők is megjelennek. A tű- és pikkelylevelűek nagy tömegben nyomasztó, kevésbé dekoratív, mint lombhullató társaik esetében, elhatároló, elzáró hatásuk pedig jóval nagyobb. A keskenyebb sávokba ültetett tuják nagyra nőve falszerű lezárást alkotnak, megjelenésük látvány és esetenként közlekedési szempontból is zavaró. Létjogosultságuk a temetőben van hagyományörző szerepük miatt. A sírok környezetébe, elhatároló sávként is megfelelő alkalmazásuk.

Nagyon szembetűnők és zavaróak a légvezetékek az egész településen. Nincs olyan rész, ahol ne a vezetéktömeg uralná az utcaképet.

Jelentős potenciális zöldfelület található a Rákóczi utcához kapcsolódó új beépítésű utcában, amely közpark létesítésére lenne alkalmas.

A lakóterületi településkapuk, a fogadóterületek zöldfelületi ellátottsága nem megfelelő. A déli oldalon a fogadóképet nagymértékben meghatározza a vasútállomás és környezetének állapota. Ez rendezetlen állapotot tükröz, az épület előtti tujasortól eltekintve nincs növényzet, hatalmas burkolatlan területek, nincs a közlekedő terület elhatárolva a várakozó területtől, nem nyújt kedvező látványt a településre érkezőnek.

Jelentős külterületi fasorként talán a közigazgatási terület déli oldalán Nemesszalók felé vezető út vegyes (hárs, nyár, akác) fasora említhető. Fásítás szempontjából nagy hiányosságok tapasztalhatók az észak felé vezető közút mentén.

3.1.2. KÖZKERTEK, KÖZPARKOK

Templomkert

A templom épülete meghatározó a településképben. Kertjére és környezetére a tűlevelű örökzöldek dominanciája jellemző, bár a közelmúltban telepített lombhullató fák később ellensúlyozzák majd ezt a hatást. A templomkertbe telepített lucfenyők és az utcafrontra ültetett oregoni álciprusok egészséges, szép egyedek, de nagyra nőve eltakarják a látványt, komorrá, zárttá teszik a teret. Az ilyen jellegű, meglehetősen magasra növeő fajoknak jól át kell gondolni a helyét, nehogy később zavaróvá váljanak. Ezen kívül a templomkertben a díszítés is fontos cél, ehhez pedig

mindenképpen virágzó cserje- és évelőágyakra van szükség. Az előkertbe inkább ilyen jellegű fajokat javasolt ültetni, a területet jobban kihasználva, kertépítészeti szempontok szerint átgondolt tereket formálva alkalmazásukkal. A kerítés terméskő lábazata esztétikus, de a fémelemek cseréje javasolt. Egy nyírt cserjesáv jobban megfelelne ennek a funkciónak, mert dekoratív és megadja a megfelelő, de nem hangsúlyos lehatárolást.

A templom közelében található millenniumi emlékműnél is a tuják töltik be a figyelemfelkeltő, hangsúlyozó szerepet. A hangsúlyozásnak valóban fontos szerepe van, de több faj felhasználásával, lomblevelű örökzöldekkel kombinált más oszlopos fajokkal (pl. az őshonos tiszafával) talán változatosabb képet lehet elérni. A murvás út mentén kialakított felásott sáv jó kezdeményezés a díszítő egynyári-, vagy évelőágyak telepítése céljából.

Jelen esetben nemcsak a szobornak kell megfelelő keretet adni, de a szomszédos szántóktól való elhatárolás is nagyon fontos, hiszen így az emlékmű szigetként jelenik meg környezetében és a szemlélődő tekintete a nagyobb távlatok felé vonzódik. Ezért egy sokkal karakteresebb lehatárolás szükséges és nemcsak az emlékmű szűkebb, hanem a tágabb környezetében is. Ez a településszegély mezőgazdasági területektől való lehatárolása miatt is fontos.

3.1.3. INTÉZMÉNYKERTEK / JELENTŐS ZÖLDFELÜLETI IGÉNNYEL RENDELKEZŐ INTÉZMÉNYEK

Faluház, polgármesteri hivatal környezete

A település lelkét jelentő faluház előteréből, oldal- és hátsókertjéből szinte teljesen hiányzik a növényzet. Az épületet övező, azt kiegészítő pihenést, kikapcsolódást nyújtó rendezett kertépítészeti tér különösen nélkülözhetetlen ilyen jellegű intézmény esetén. A kert fontosságát nem lehet mellékes szempontként kezelni az épület mellett. A kert az épített tér kibővülése. Tereket szervez, gyönyörködtet, pihenésre szolgál, akárcsak az épület. Az árnyékadó fák, a térformáló cserjék, az intim terek és a díszes évelők, vagy egynyáriak mind-mind azt szolgálják, hogy testileg-lelkileg felüdüljön a látogató. Közintézményeinknek kertjeiken keresztül is feladata hagyományaink megóvása, továbbadása. Az esztétikus, egészséges környezet befolyásolja a gyerekek személyiségét, fejlődését, hiszen ily módon alakul ki az igénye felnőtt korában a megfelelő környezet iránt, s próbálja majd ő is ebben a szellemben formálni az őt körülvevő világot.

A terület alkalmas játszótér kialakítására, mint ahogyan erre történtek is kezdeményezések, de a kialakításon sokat lehet javítani. A növényzet felhasználásával történő téralakítás, szomszédos funkciók (sportpálya) elválasztása ebben az esetben is lényeges. A gyerekek is jobban érzik magukat benne, hiszen rengeteg játékra csábító hely teremődik egy kertépítészeti szempontok alapján megformált kertben. A jövőben figyelmet kell

fordítani a szabványokban rögzített, játékok közötti védőtávolságok betartására és a balesetveszélyt csökkentő burkolatok (pl. gumitégla, homok) játszószerek körüli elhelyezésére.

Orvosi rendelő, posta előtti terület

Erről a területről is hiányoznak a növények. A terület teljesen alárendelt a funkciónak, a díszítés, az objektumok, építmények keretbe foglalása nem történt meg, pedig nagyon fontos lenne. A hátsó objektum elhatárolásával, a kerítés menti növénytelepítéssel ki lehetne zárni a zavaró elemeket, a tér karakteressé válna. Határozottan el kell választani a közlekedő területeket a többi felülettől, a látvány szempontjából zavaró légvezetékek földkábelbe helyezése javasolt. A feszület és a tér között is növényzettel lehet megteremteni a jelenleg hiányzó kapcsolatot. A területre kertépítészeti terv készítése javasolt.

3.1.4. ZÖLDFELÜLETI INTÉZMÉNYEK

Temető

A lakóterülethez kapcsolódó temető karakteres elhatárolása jó kezdeményezés. Itt a tűlevelű örökzöldek ültetése is elfogadható. A tuják ültetési távolsága talán túl nagy egy későbbiekben zárt sövény kialakulásához, de az elhatárolás szükségessége jó meglátás volt. A temető növényzetét a ravatalozó környezetében lévő nagyobb tuják, a délnyugati határ mentén ültetett lucfenyők (*Picea abies*), néhány koros nehézszagú boróka, illetve egy-két közönséges nyír (*Betula pendula*) alkotja. Néhány árnyékadó lombhullató fa ültetése javasolt, valamint az elpusztult növények cseréje. Ki kell emelni a temető értékes múlt századi terméskő sírkeresztjeit, valamint a temető délnyugati oldalával szemben lévő szép, idős nyírt sövényt.

A temető mellett kialakított parkoló körbehatárolására azonban jobb megoldás is van a tujáknál. Nem szükséges ilyen nagy mennyiségben alkalmazni őket, ezen kívül egy dekoratív, nyírt sövény tökéletesen betölti ezt a funkciót. A tuják cseréje mindenképpen javasolt, valamint a parkoló fásítása is. A parkolók fásítása a jogszabályban meghatározott, három parkolónként egy fa ültetését írja elő.

3.1.5. MEZŐGAZDASÁGI TERÜLET

A településre a kis- és középbirtok volt jellemző az 1930-as években. A termelőszövetkezet megalakulásával a birtokok koncentráálódtak. A termelőszövetkezet 1959-ben alakult.

A szántóföldek a közigazgatási terület nagy részét elfoglalják. Jelentős az összefüggő, homogén szántók előfordulása. Nagyrészt homokos-vályog fizikai féleségűek.

A gyepek művelési ágú területek döntő többsége a Marcal és mellékcsatornája mentén terül el. A gyepek nagy része természeti területként van nyilvántartva.

3.1.6. ERDŐTERÜLET

- A településen az erdőterületek nagysága 3,0 ha, amelyből 1,3 ha védelmi, 1,7 ha gazdasági rendeltetésű.
- Az erdőterületek 50 %-a rendezetlen tulajdoni viszonyú, 50 %-án magán erdőgazdálkodás folyik.
- A fafajösszetétel a következő: akác 47,1 %, keménylombos 17,6 %, nyár 29,4 %, lágylombos 5,9 %.

4. TÁJHASZNÁLATI KONFLIKTUSOK

A társadalmi-gazdasági folyamatokat tükröző, folyamatosan változó táj sokféle szükségletet elégít ki. A tájhasználatok gyakran hatnak egymásra, korlátozzák egymás érvényesülését, és befolyásolják az ökológiai, ökonómiai és tájképi potenciálok egyensúlyát. Vináron a tájhasználati konfliktusok három problémakör köré csoportosulnak:

- A Marcal és mellékcsatornája menti fás növényzet hiányának tájképi és természetvédelmi problémák mellett környezetvédelmi hatásai is vannak, hiszen a szennyezések kiszűrésében, hatástalanításában, a szántókról érkező tápanyagdúsulás megakadályozásában a part menti fás növényzetnek fontos szerepe van.
- A belterületi lakóterület határa sok helyütt nincs elválasztva megfelelő mértékben a szomszédos mezőgazdasági területektől. Ez főként a lakóterület északi oldalán szembetűnő. A szomszédos mezőgazdasági területekről por és egyéb szennyezőanyag kerülhet a házak közé, de településképi szempontból is hátrányos a jelenlegi állapot. Közút menti növényesítés (fásítás) hiánya jelentkezik az északi irányba vezető közút mentén. Ez utóbbi amellett, hogy tájésképítési szempontból hátrányos, balesetvédelmi szempontból sem megfelelő (szél, hófúvás).
- A külterület egy részén problémát jelentenek a nagyparcellás, összefüggő szántóterületek. Ez a probléma egyrészt ökológiai konfliktust eredményez, hiszen erdősávok, fasorok híján kevés élő- és szaporodóhelyet biztosítanak az élőlényeknek, másrészt gazdasági hátrányokkal is jár, hiszen a gyorsabb kiszáradás

következtében csökken a terméseredmény, a szél- és hókárosítás is nagyobb.

5. TÁJ- ÉS TERMÉSZETVÉDELEM

Vináron országos, illetve helyi jelentőségű védett természeti terület nem található.

Védendő külterületi részek a közigazgatási terület északi részén, a Marcal mentén található *természeti területek*.

A természeti területek nemcsak a ritka fajok megőrzésének szempontjából, hanem ökológiai szempontból is jelentősek, hiszen a Marcal-folyó a hozzá kapcsolódó part menti kísérő sávval fontos ökológiai folyosó is egyben. Szintén ökológiai folyosóként funkcionál a külterületet átszelő Hajagos-patak is.

Az *érzékeny természeti területként* nyilvántartott külterületi részek a közigazgatási terület északi felét foglalják magukba. Az érzékeny természeti területekre (ÉTT) vonatkozó szabályokat a 2/2002 KÖM-FVM rendelet határozza meg. Ezeken a területeken olyan gazdálkodási módszerek fenntartása a cél, amely biztosítja a táji értékek, a biodiverzitás, az élőhelyek megőrzését. Ez a gazdálkodási mód támogatással ösztönzött, önként vállalt korlátozások betartását jelenti.

A védett és védendő értékeken kívül fontos szerepet játszanak az ún. *ökológiai kiegyenlítő felületek*, amelyek a szántók között a növény- és állatfajok számára élőhely fragmentumként szolgálnak. Jelen esetben az ökológiai kiegyenlítő felületek döntő többségét a mezőgazdasági területek szegélyén, utak, árkok mentén húzódó fasorok, cserjesávok alkotják. Ezek fő fajai a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), a nyaral (Populus sp.), a kökény (*Prunus spinosa*), az egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*), a fekete bodza (*Sambucus nigra*), a gyepűrózsa (*Rosa canina*). A fajok természetvédelmi értéke nem magas, de ezek a területek ökológiai szempontból annál fontosabbak. Részben bűvő- és táplálkozóhelyet, részben vándorlási lehetőséget biztosítanak a Marcal, mint ökológiai folyosó irányába. A településen rendkívül fontosak ezek a fás, cserjés állományok, mert az ökológiai kiegyenlítő felületekhez tartozó természeti területeken kívüli, a Marcal, illetve a Hajagos-patak menti gyepterületek aránya alacsony, az erdőterületek aránya pedig mindössze 3 ha a teljes közigazgatási területen.

A tájhasználati konfliktusoknál említettük, hogy a Marcal és mellékcsatornája mentén nagyon kevés a fás növényzet. Egy-egy cserjecsoporton, fán kívül nincs fás állomány, s ez ökológiai és tájképi szempontból is kedvezőtlen.

Az 1996. évi LIII. trv. kiemeli az egyedi tájértékek megőrzésének fontosságát. Az egyedi tájértékek mutatják a település múltját, hagyományait, az ember társadalmi tevékenységével létrehozott tájalkotó elemek, melyek kultúrtörténeti, vagy esztétikai szempontból egy község számára

jelentőssé váltak, de nem állnak műemléki, vagy természetvédelmi oltalom alatt. A tájértéknek közösségi jelentőséggel kell bírnia, környezetével együtt értelmezendő és védendő.

Vinár javasolt egyedi tájértékei:

1. Idős nehézszagú boróka (*Juniperus sabina* 'Tamariscifolia') a temetőben
2. Értékes XIX. századi sírkeresztek a temetőben
3. Feszület a temetőben
4. Gólyafészek a temető sarkán
5. Feszület a Köztársaság utca 43. mellett
6. Feszület a templomkertben
7. Emlékmű a lakóterület északi végében
8. Gólyafészek a Köztársaság utca 46. előtt
9. Idős hárs (*Tilia* sp.) a Nemesszalókra vezető út mentén

6. JAVASLAT

6.1. ZÖLDFELÜLETRE VONATKOZÓ JAVASLATOK, ZÖLDFELÜLET-SZABÁLYOZÁS

A jelenlegi zöldfelületi rendszer vegyes képet mutat, de hordozza azokat az értékeket, amelyeket továbbfejlesztve elérhető a megfelelő állapot. Ilyenek az egyes utcaszakaszokon meglévő gyümölcsfákból, diókból álló fasorok. Példaértékű ebben az esetben a Rákóczi utca, amely egységes képet mutat. A fejlesztések első szempontja az egységes fasorok kialakítása az átközlekedő út mentén. A gyümölcsfákon kívül természetesen más fajok közül is lehet és ajánlott választani (lásd telepítésre javasolt növények jegyzéke).

A jövőben kerülni kell a túlevelű örökzöldek tömeges alkalmazását, mert ilyen formában inkább zavaró hatást keltenek, mint figyelemfelkeltő, díszítő értékük nyilvánul meg. A szűk sávokba ültetett, később 8-10 méteresre, vagy magasabbra növő tuják, hamisciprusok jelenléte pedig kifejezetten káros zöldfelületi szempontból. A jövőben a zöldfelületi rendszer kialakítása folyamán fokozatos lecserélésük javasolt.

A faluház környezetében, az orvosi rendelő, posta előterében törekedni kell a kertépítészeti terek kialakítására. Ez nagyon pozitív hatást gyakorolna az egész település zöldfelületére. A közterületeken a cserjék által formált kertépítészeti terek, az elhatárolás szinte mindenhol hiányzik. A cserjék térformáló szerepük mellett díszítőértékükkel is hozzájárulnak a zöldfelület értékeihez. A cserjék mennyisége és az alkalmazott fajok száma is csekély. A meglévő nyírt sövényekhez hasonló kialakítás javasolt más területeken is, különösen a szűk ültetési sávokban. Így többszintű növényállomány teremthető meg és jobban ki lehet használni a meglévő adottságokat.

A hagyományos évelőkiültetések évszázadok óta meghatározzák településeink arculatát. A közkertek, jelentős zöldfelületi igényű intézmények kertjeinek ilyen jellegű kiültetésein

keresztül népszerűsíteni kell az évelőágyak jelentőségét. Kiemelt fontosságú a településkapuk rendezése. A déli oldalon, a vasútállomás környezetének rendezése meghatározó szerepű a fogadókép szempontjából. Rendezett parkolók kialakítása, megfelelő növénytelepítés szükséges. Ide tartozik még a bevezető útszakasz hársfasorának kiegészítése is.

Javasolt a légvezetékek kiváltása, földkábelre történő cseréjük. Ez jelentős anyagi ráfordítást igényel, ezért ha erre nincs mód, alacsony termetű fafajok közül kell választani, hogy a későbbiekben ne kelljen megcsonkolni a növényzetet a légvezetékek miatt.

A tájjeleg megtartása, kialakítása érdekében ajánlott növényfajokat közöljük az alábbiakban. Ezek nagy része hazánkban őshonos, kisebbik része pedig elsősorban a gyümölcsfajokból illetve a falusias jelleget tükröző parasztkerti növényekből kerül ki.

FÁK

<i>Acer campestre</i>	Mezei juhar
<i>Acer platanoides</i>	Korai juhar
<i>Acer pseudoplatanus</i>	Hegyi juhar
<i>Acer tataricum</i>	Tatár juhar
<i>Alnus glutinosa</i>	Mézgás éger
<i>Carpinus betulus</i>	Gyertyán
<i>Fraxinus excelsior</i>	Magas kőris
<i>Juglans regia</i>	Közönséges dió
<i>Platanus acerifolia</i>	Platán
<i>Prunus amygdalus</i>	Mandula
<i>Quercus robur</i>	Kocsányos tölgy
<i>Salix alba</i>	Fehér fűz
<i>Tilia cordata</i>	Kislevelű hárs
<i>Tilia tomentosa</i>	Ezüsthárs

ALACSONY TERMETŰ FÁK

Alacsony termetű gyümölcsfák	(meggy, szilva)
<i>Crataegus laevigata</i> 'Paul's Scarlet'	Bíborvirágú galagonya
<i>Pyrus calleryana</i> 'Chanticleer'	Kínai körte
<i>Sorbus borbásii</i>	Borbás-madárberkenye
<i>Tilia tomentosa</i> 'Bori'	Ezüst hárs 'Bori' fajtája

CSERJÉK

<i>Berberis vulgaris</i>	Közönséges borbolya
<i>Buxus sempervirens</i>	Puszpáng (temető!)
<i>Cornus mas</i>	Húsos som
<i>Cornus sanguinea</i>	Veresgyűrű som
<i>Corylus avellana</i>	Mogyoró
<i>Cotinus coggygria</i>	Cserszömörce
<i>Crataegus monogyna</i>	Egybibés galagonya

(temető!)

<i>Juniperus sabina</i> 'Tamariscifolia'	Nehézszagú boróka
<i>Hibiscus syriacus</i>	Mályvacserje
<i>Hippophae rhamnoides</i>	Homoktövis
<i>Kerria japonica</i> 'Pleniflora'	Boglárkacserje
<i>Kolkwitzia amabilis</i>	Kínailonc
<i>Laburnum anagyroides</i>	Aranyeső
<i>Ligustrum vulgare</i>	Vesszős fagyal
<i>Philadelphus coronarius</i>	Jezsámen
<i>Prunus spinosa</i>	Kökény
<i>Prunus tenella</i>	Törpe mandula
<i>Spiraea cinerea</i> 'Grefsheim'	Hamvas gyöngyvessző
<i>Spiraea vanhouttei</i>	Köz. gyöngyvessző
<i>Syringa vulgaris</i>	Kerti orgona

ÉVELŐK

<i>Aster</i> sp.	Őszirózsa
<i>Bergenia cordifolia</i>	Szívlevelű bőrlevél
<i>Calendula officinalis</i>	Körömvirág
<i>Chrysanthemum</i> sp.	Krizantém
<i>Convallaria majalis</i>	Májusi gyöngyvirág
<i>Hemerocallis</i> sp.	Sásliliom fajok
<i>Hosta</i> sp.	Árnyékliliom fajok
<i>Iris pallida</i> 'Variegata'	Dalmát nőszirm
<i>Lavandula angustifolia</i>	Levendula
<i>Rosa</i> sp.	Rózsa fajok
<i>Salvia officinalis</i>	Orvosi zsálya
<i>Sedum</i> sp.	Varjúháj
<i>Sempervivum</i> sp.	Kövirózsa
<i>Yucca filamentosa</i>	Fürtös pálmaliliom

6.2. TÁJ- ÉS TERMÉSZETVÉDELMI JAVASLATOK

A Marcal menti természeti területek belterületbe nem vonhatók, rajtuk beépítésre szánt terület, bányaterület nem jelölhető ki. Művelési ág megváltoztatása, illetve közmű, közút építése környezeti hatásvizsgálat alapján, a természetvédelmi hatóság által meghatározott feltételekkel engedélyezhető.

Érzékeny természeti területen csak extenzív jellegű, vagy természet- és környezetkímélő gazdálkodási módszerek használhatók. A kialakult tájhasználatot megváltoztatni csak a természeti állapothoz közelítés érdekében lehet.

Fontos tájvédelmi feladat a hiányzó fasorok, erdő- és cserjesávok létrehozása, illetve ezek segítségével zöldfolyosó rendszer kialakítása a Marcal irányába. A településen gyakoriak a nagy területű, összefüggő szántók. A vizsgálatban már szerepelt, hogy a külterületen nagyon kevés az összefüggő erdő-, illetve gyepterületek aránya. Ezért is kiemelt fontosságú utak menti fás, cserjés sávok kiegészítése, pótlása, szélesebb sávok, több fajjal történő telepítése. A tájidegen fajok mellett, illetve a

későbbiekben azok helyett őshonos fajok telepítése javasolt. Az erdő-, és cserjesávok védelme nemcsak ökológiai, hanem tájképi szempontból is fontos.

Az ökológiai előnyein túl a fasorok, cserjesávok telepítésének talajvédelmi, vízháztartásbeli előnyei is vannak. Az erdősávok lecsökkentik a szél erejét, ezáltal csökken a szárító hatás és a mechanikai károsítás is, és nagyobb terméseredmény érhető el.

Az egyedi tájértékek megóvásának szükségességét a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rögzíti a 6.§ 2. bekezdésében. Ez elsősorban a tájértékek kataszterezését, részletes leírását (MI-13-25 műszaki irányelv) és folyamatos állapot, illetve állagmegóvását foglalja magába. Az egyedi tájérték környezetének rendezése is szervesen hozzátartozik ehhez a tevékenységhez. Ez elsősorban a fészületek, emlékművek környezetének növényesítését jelenti.

6.3. TÁJREHABILITÁCIÓS JAVASLATOK

A tájrehabilitációs feladatok megvalósítása nagyon fontos a táj adottságainak fennmaradásához. A legfontosabb rehabilitációs javaslatok a következők:

- Tájrehabilitációs feladat a Marcal és mellékcsatornái, valamint a Hajagos-patak mentén a fás-cserjés sáv kialakítása őshonos fajokból a hiányzó szakaszokon. Fontos, hogy szántók sehol ne érintkezzenek a vízfolyásokkal, ezért a vízfolyásokat legalább 10 méteres fás-cserjés sáv válassza el a mezőgazdasági területtől. Ezáltal csökken az erózió, szűrőhatás érvényesül a vízfolyás felé, kedvező mikroklíma alakul ki, valamint táplálkozó-, és szaporodóhelyként szolgál az élővilág számára.
- Környezetvédelmi és tájésktétikai szempontok miatt a lakóterületek és a szomszédos szántók erdő- és cserjesávokkal történő elválasztása szükséges. Optimális megoldásként javasolható erdősáv telepítése a teljes belterület köré.
- Az utak tájba illesztése, környezetének rendezése. Ennek biztosításához a következők szükségesek:
 - az utak burkolatának kialakítása, karbantartása
 - az útszéli árkok tisztítása, a vízelvezetés biztosítása
 - a közlekedési utakat kísérő fasorok felújításánál honos fajokra történő fokozatos csere, valamint a lakóterületről észak felé vezető út mentén őshonos fajokból álló fasor és cserjesávok telepítése (lásd Telepítésre javasolt növények jegyzéke)
- Az erdőterületek, illetve erdősávok, fasorok telepítése, felújítása őshonos fajokkal történjen (tölgyek, hársak, kőris, szil, hazai nyarak).